

hen heb mogen ondervinden. Ook de leden wil ik hierbij danken, voor de moeite die velen onder hen zich steeds hebben getroost, om de vergaderingen van materiaal ter bespreking te voorzien en de hulp die ik steeds heb mogen ondervinden.

Mag ik dan de voorzittershamer overhandigen aan mijn opvolger en hopen dat hij er even weinig gebruik van mag maken als ik, waar het mij nooit overkomen is dat ik iemand in onze zo vreedzame vergaderingen tot de orde heb moeten „hameren“.

De heer **Krutzter**, die thans de leiding van de vergadering overneemt, zegt de scheidende voorzitter van harte dank voor alles, wat hij als voorzitter en lid gedaan heeft voor het Genootschap. Als voorzitter heeft dokter Willemse de traditie van de eerste voorzitter, rector Cremers, voortgezet en zo de goede geest weten te bewaren en de goede naam weten te behouden en te versterken. Als lid sinds 1916 heeft hij steeds grote belangstelling getoond voor het werk van het Genootschap. Dat blijkt uit zijn activiteiten op excursies en vergaderingen, waarvan zijn interessante bijdragen steeds de weg vonden naar het Maandblad. Verheugd zijn wij vooral over zijn zeer belangrijke bijdragen in de „Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg“, waarvan in het bijzonder de laatste twee (Reeksen VIII en X), zoals reeds gezegd is in het verslag van de hoofdredacteur, niet hebben nagelaten grote indruk te maken in binnen- en buitenland. Het bestuur heeft dan ook niet geaarzeld de scheidende voorzitter te benoemen tot „Lid van Verdienste“, welke mededeling door de vergadering met grote instemming werd vernomen.

Bij de rondvraag zegt de heer **Van der Leeuw**, dat hij het zeer betreurt, dat in het laatste maandblad een artikel over excursie-discipline moest verschijnen. De heer **Van Rummen** stelt voor overleg te plegen met andere verenigingen, om te komen tot een natuurbescherming, zoals dat gebeurt in Zwitserland en Oostenrijk, waar men door middel van platen en opwekkingen de mensen wijst op het kostbare natuurbezit. In die landen schaamt men zich eenvoudig zich schuldig te maken aan natuurplundering; iedereen wijst de schuldige direct aan.

De heer **Van Boven** spreekt over een nieuw mierenkunstnest, waarop hij later nog wil terugkomen. De heer **Ververs** vertelt iets over het

verschil tussen Maas- en Rijngesteenten, doch ook dit blijft rusten, daar de heer **Ververs** het gezegde op de volgende maandvergadering wil verduidelijken aan de hand van meegebrachte stenen.

Tenslotte zegt de heer **Bels**, dat hij en zijn vrouw blij zijn na zes jaar afwezigheid weer aanwezig te zijn op de jaarvergadering. Vaak hebben zij in Canada aan ons genootschap gedacht en er over gesproken.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de voorzitter de vergadering en gaan wij aan tafel. Om half drie vertrekt de bus naar Meinweg, waar de heer **Bronnberg** ons reeds opwacht om ons rond te leiden in „zijn“ gebied. Voor de aanvang van de excursie geeft de heer **Van Rummen** uitleg van de terrassen. Ook hier zal hij op terugkomen op de volgende maandvergadering. De vijftig deelnemers aan de excursie hebben er geen spijt van gehad. Steeds wist de heer **Bronnberg** onze aandacht te boeien. Stil werden wij van de prachtige veenbesvegetatie aan de vennetjes. Jammer dat wij de adder niet gezien hebben, want dit is het land van de adder. Meinweg is zelfs de enige officiële vindplaats van de adder in Limburg. De Fauna van Nederland, (Afl. II, 1927) vermeldt haar niet voor Limburg. De eerste officiële mededeling omtrent het voorkomen van de adder in Limburg vinden wij in het Natuurhistorisch Maandblad Jrg. 23, 1934, blz. 125. Wel zijn er betrouwbare gegevens over het voorkomen van de adder elders in Limburg, zoals in het Vijlenerbos, doch de bewijsstukken ontbreken.

En hartelijk applaus belooft de heer **Bronnberg** aan het einde van de wandeling voor de prettige wijze, waarop hij ons heeft rondgeleid.

VERSLAGEN

VAN DE MAANDVERGADERINGEN

Te Maastricht, op woensdag 7 mei 1958.

De voorzitter, dokter **Willemse**, heet allen welkom, in het bijzonder Mej. M. Smeets, die na een langdurige ziekte weer ter vergadering komt en de heer en Mevr. **Hecking**, die hier voor het eerst aanwezig zijn.

De heer **Krutzter** laat een schedel zien van een roofdier, die een paar dagen geleden ge-

vonden is in het Waalserbos (in het gedeelte, dat tot de gemeente Ulestraten behoort) en door de heer F. X. J. Jansen ter determinatie naar het museum gezonden was. De schedel bleek te hebben toebehoord aan een steenmarter, *Martes foina* (Erxleben). Dit kon worden vastgesteld aan de hand van de nauwkeurige beschrijving, die G. S. Miller (Mammals of Western Europe, 1912) geeft van gebit en schedel. Deze vondst is in alle geval een belangrijke bijdrage tot de kennis van de verspreiding van boom- en steenmarter, waarvan G. A. Brouwer (1956) zegt, dat ze tot de zeldzaamste zoogdieren van Nederland behoren. Ook voor Limburg zijn beide marters zeldzaam (Husson, Natuurh. Maandbl. Jrg. 46, no 5—?, 1957, blz. 78). De leden worden daarom dringend verzocht de schedels, die ze ergens vinden, op te zenden naar het museum. Verder kan de heer Kruytzer een paar aanwinsten laten zien, n.l. een mammoetkies (achterste kies rechts uit de onderkaak), opgebaggerd uit de Maas beneden Roermond en geschonken door de heer P. J. van der Feen, een meerkoet uit Broekhuizerbroek, geslagen door een slechtvalk op 9 april 1958 en geschonken door de heer P. J. van Nieuwenhoven en een rouwmantel, *Vanessa antiopa*, uit Maastricht en meegebracht door de heer M. Mommers.

De heer K. Stevens deelt mede, dat de meerkoet sinds 1956 vertoeft bij de overlaat in het Bosserveld (Maastricht) en dat hij op 4 mei twee duinpiepers heeft waargenomen boven het Julianakanaal bij de Beatrixhaven (Maastricht). Van de Turkse tortel, die zich sinds 1956 in Maastricht gehandhaafd heeft, nam hij 7 paren waar, waarvan er twee een nest bebouwd hadden. Deze mededeling werd nog door andere leden aangevuld: op de speelplaats aan de Brusselsestraat is een paar aan zijn tweede broedsel; in de tuin van de Beyart broedt de tortel ook dit jaar weer; in de tuin aan Bosquetplein 1 is dit jaar voor het eerst een broedgeval; een pas uitvliegend jong, dat ergens tegen een boom gevlogen was, is op 21 april dood naar het museum gebracht.

De voorzitter heeft meegebracht een levende kakkerlak, *Rhyparotia maderae* Fabr., die met bananen is meegekomen en twee mooie platen met gekleurde orchideeën, gezonden door een farmaceutische fabriek, die reclame maakt voor asthmolysine, een middel voor de therapie van

bronchiale asthma. Dan vertelt de voorzitter enkele bijzonderheden over een merkwaardig weinig bekend insect, dat enige jaren geleden in groot aantal werd gevonden in de duinen te Wassenaar en waarover zo juist van de hand van Prof. D. J. Kueneen een artikel is verschenen in de Entom. Berichten (Deel 18, no. 5). Het betreft de z.g. sneeuwspringer (*Boreus hiemalis* L.). Dit diertje behoort tot de orde der *Mecoptera* (= *Panorpata*) of schorpioenvliegen en wijkt in enige opzichten af van het gewone type. Vooreerst zijn uiterlijk. Terwijl de gewone schorpioenvlieg 2 paar goed ontwikkelde vleugels bezit, meestal met donkere vlekken versierd en daardoor makkelijk herkenbaar is, bezit *Boreus* alleen rudimentaire vleugels, bij het mannetje bestaande uit 4 smalle haakvormig gebogen en aan de binnenrand gezaagde stekels en bij het wijfje uit een schubvormig aanhangsel aan de mesothorax, terwijl de overige kenmerken minder afwijken van het gewone type. Behalve dit verschil is er een andere merkwaardigheid. De gewone schorpioenvliegen vindt men alleen in de voor- en nazomer, maar *Boreus* alleen in de wintermaanden, zelfs bij de strengste koude. Zij leven dan tussen stenen en mos en worden soms aangetroffen op sneeuw waarop zij rondspringen en waardoor de naam sneeuwspringer is ontstaan. De ontwikkeling is in het kort als volgt. Paring in het begin van de winter of in het vroege voorjaar. De eieren worden, kort na de paring, gelegd in mos of tussen bladeren. De larven ontwikkelen zich vrij snel en verpoppen in een met spinsel bekleede holte even onder de oppervlakte van de grond. Als regel vindt de verpopping plaats in de nazomer, terwijl het volwassen dier in de winter te voorschijn komt. Het voedsel van larve en imago bestaat uit mos en kleine insecten, zoals mijten en larven die zich ook in het mos of onder de bladeren ophouden. Waarschijnlijk leven ze ook van dode insecten die zich daar bevinden. In ons land is dit insect zeldzaam en maar van weinige vindplaatsen bekend. Als zodanig kan ik opnoemen: Velp, Wageningen, het Gooi, Utrecht, Westervelde (gem. Norg) in Drente en Wassenaar. Uit Limburg is dit insect niet bekend. Dit diertje komt zonder twijfel meer voor als bekend is, maar de omstandigheid dat het alleen in de winter te vinden is, zal wel oorzaak zijn van de nogal summiere kennis van haar voorkomen. Een en ander werd geïllus-

treerd met platen en een exemplaar uit Westervelde.

De heer **P. J. H. Kemp** houdt een causerie over Nederlandse Vogeldetermineerboeken.

Reeds vaker is de vraag gesteld, welk is nu het beste vogeldetermineerboek met Nederlandse tekst, niet te groot van formaat, geen handboek, en zeker geen naslagwerk. Ik wil daarom hier aandacht vragen voor de Nederlandse determineerboeken voor vogels en de klemtoon leggen op de eisen die hieraan gesteld worden zowel door de beginnende als door de meer gevorderde vogelwaarnemer. Het is mijn bedoeling deze boeken zo te bespreken, dat vooral de beginnende er lering uit kan trekken, en zo mogelijk door aantekeningen de tekortkomingen in deze werken helpen te verkleinen of zelfs op te heffen. Verder zal ik proberen het belang van het bezit van meerdere vogelboeken duidelijk te maken. Bij aanschaffing van een nieuw boek kan men dan trachten de keuze zo te bepalen, dat het ene boek de tekortkomingen van het andere aanvult.

1. In de eerste plaats dient genoemd te worden: Peterson, Mountfort en Hollom: *Vogelgids* voor alle in ons land en overig Europa voorkomende vogelsoorten. Voor Nederland bewerkt door Mr. J. Kist. 4e druk, Elsevier 1958. f 13,50.

Dat in dit boek alle vogels van Europa ten W. van Rusland behandeld worden is in het algemeen voor de waarnemer, die zich uitsluitend tot Nederland en aangrenzende gebieden beperkt, geen voordeel. Vooral de beginnende zal tegenover een zo groot aantal soorten vogels komen te staan, dat de moed hem in de schoenen zinkt. Hoewel op de bladzijden tegenover de platen aanduidingen staan, waaruit het voorkomen in Nederland blijkt en hoe de vogel hier te lande gezien kan worden, vind ik het jammer dat deze aanduidingen niet op de platen zelf voorkomen. Voor mijzelf heb ik waar nodig aantekeningen op de platen aangebracht en deze vormen voor de geregelde "home-training", waaraan ook de gevormde vogelwaarnemer nog steeds behoefte heeft, een goede hulp. Handig zijn de landkaartjes, die aangeven waar de vogel in Europa voorkomt en waaruit voor die vogelsoorten, waarbij dit van toepassing is, blijkt tot hoever zij in de winter naar het Zuiden terugtrekken. Aanduidingen betreffende de broedtijd,

nestbouw en eieren ontbreken. Ook de grootte van de vlucht van de vogel is niet vermeld. De afbeeldingen van de vogels behoren tot de beste die er zijn. Vooral bij de eerste druk zijn deze goed afgedrukt in kleurendruk en komen daardoor bijna zonder uitzondering volledig tot hun recht. Een groot winstpunt is de methode, die Peterson volgt, om door middel van indices bij de afbeeldingen van de vogel juist op die details de aandacht te vestigen, die voor het determineren van belang zijn.

Conclusie: De vogelgids is het aangewezen Nederlandse determineerboek voor de gevorderde waarnemer, ofschoon deze zelf aanvullende aantekeningen erbij zal moeten maken teneinde de tekortkomingen aan te vullen.

2. Binsbergen en Mooy: *Zien is kennen*. Zakdetermineerboek van alle in Nederland voorkomende vogels. 5e druk, Schoonderbeek, 1954. f 8,90.

Dit boekje in zakformaat biedt de beginnende vogelwaarnemer de mogelijkheid om in betrekkelijk korte tijd het uiterlijk van de in Nederland voorkomende vogels te leren kennen. Van elke vogel vindt hij een vrij duidelijke gekleurde afbeelding, zodat hij het boekje slechts een aantal malen behoeft door te bladeren om de vogels te leren kennen. Aangezien in dit boekje alleen de in Nederland voorkomende vogels zijn afgebeeld, bespaart het de beginner een hoop zoeken en vergissingen. De zwart-wit afbeeldingen op 6 platen helpen hem de vogels op een gemakkelijke manier voor het determineren in bepaalde groepen in te delen en maken hem op bepaalde kenmerken opmerkzaam. Gemakkelijk is dat de afbeelding en de tekst betreffende een bepaalde vogel naast elkaar op een bladzijde staan. Het boekje is dus zeker geschikt voor de beginnende vogelwaarnemer.

3. Postma en Kleyn: *Vogels in kleuren*. Meulenhoff 1956. f 5,90.

Voor de beginner een aan te bevelen boekje vanwege de mooie, duidelijke afbeeldingen in kleur. Echter meer nog een goede aanvulling naast de twee eerder genoemde werken. De tekst is kort, op verschillende plaatsen te kort. De vliegbeelden zijn van minder goede kwaliteit en zijn beperkt tot die van eenden en roofvogels. Helaas ontbreken afbeeldingen van vogels, die in Skandinavie niet voorkomen, o.a. Roodborst-

tapuit, Tortelduif, Turkse Tortel. Dit vanwege het feit dat het boek oorspronkelijk voor Skandinavië bedoeld is. De vooraan geplaatste tabellen voor het determineren van vogels volgens een systeem, dat men veel in flora's aantreft, zullen de beginnening zeker niet altijd helpen.

4. Van Dobben: *Wat vliegt daar?* Volledig zakboek der vogels van Nederland en Midden-Europa. 11e druk, 1957. f 4,90.

Deze druk is voorzien van nieuwe afbeeldingen, die van betere kwaliteit zijn dan die in vroegere drukken. Jammer zijn de afdrukken van de cliché's in de Nederlandse uitgave slechter dan in de oorspronkelijke Duitse, waar de afdrukken werkelijk prima zijn. Een voordeel is, dat van verschillende vogelsoorten de afbeeldingen van de vogel in zit en in vlucht direct bij elkaar staan en deze vliegbeelden hoewel klein van formaat nog wel in kleur. De tekst is te beknopt om van een volledig determineerboek te kunnen spreken, maar voor de beginner valt er toch veel uit te leren, terwijl het voor de gevorderde een goed hulpmiddel is bij de "home-training".

5. Vink: *Vogels*, 3 delen.

Deze boeken zijn een Nederlandse bewerking van een Duitse uitgave: Fehringer, *Die Vögel Mitteleuropas*. Aanvankelijk bestond deze Duitse uitgave uit drie delen, maar later is een nieuwe uitgave in twee delen verschenen. Bij de Nederlandse bewerking is bij het oorspronkelijke deel I de opzet van de Duitse uitgave gevolgd. In dit deel zijn 96 gekleurde platen van de hand van Walter Heubach opgenomen. Deze tekeningen zijn van zeer goede kwaliteit. Dit deel vormde hierdoor een aantrekkelijk boekje. Na het verschijnen van het eerste deel is echter in de uitgave een wijziging gekomen en de 2 volgende delen zijn voorzien van tekeningen van V. Kooyman. De uitgave heeft hierdoor wel aan waarde ingeboet. De tekst die wel is waar interessant is, zal alleen de beginnende vogelwaarnemer kunnen bevredigen.

6. Kerst Zwart: *Vogelboek*. Mede in verband met het feit dat dit niet in zakformaat is uitgevoerd meen ik te mogen volstaan met 'te verwijzen naar een bespreking in het Natuurhist. Maandblad, no 1—2, 1955.

7. Jac. P. Thijsse: *Het Vogelboekje*.

Dit boekje geeft een korte beschrijving van het verenkleed van de in Nederland voorkomende vogelsoorten, gevolgd door een stukje tekst, waarin enkele bijzonderheden over het leven van de vogel zijn vermeld. Een kleine 60 vogelsoorten zijn in goede zwart-wit tekeningen en 17 soorten in voortreffelijk gekleurde tekeningen afgebeeld.

Verder zijn in dit werkje 3 tabellen voor het determineren opgenomen, volgens een systeem zoals wij dit ook ongeveer in flora's aantreffen.

Indien dit boekje nog verkrijgbaar is, zal het mede vanwege zijn aardige inleiding, waarin enkele hoofdstukken over de bouw en het leven van de vogel zijn opgenomen, voor de beginnende vogelwaarnemer een aardige aanvulling voor zijn literatuur vormen.

8. C. A. W. Guggisberg. *Onze Vogels I*. Nederlandse bewerking door Dr. M. Bots. de Haan, 1956. f 3,90.

Dit boekje is het eerste deel van de Zwitserse uitgave van 2 deeltjes: C. A. W. Guggisberg. *Oiseaux I en II*, Lausanne, Libr. Payot, ca. 1947, of met Duitse tekst: *Unsere Vögel I en II*. (Verlag Hallwag, Bern).

Dit eerste deeltje behandelt ca 130 vogelsoorten, waaronder natuurlijk enkele die wel in Zwitserland, maar niet in Nederland voorkomen. De tekst is uiterst beknopt, maar geeft door zijn schematische indeling in het kort toch vrij veel details, zoals: kenmerken, gezang, verblijf, nest, voedsel enz. Alleen de aanduiding van het voorkomen van de vogels is niet goed aan Nederland aangepast.

De tekeningen van bijna alle vogels, die beschreven zijn, zijn goed. Vooral de kleine afbeeldingen van de vogel in vlucht of in een bepaalde typische houding zijn zeer levendig. Te betreuren is, dat de cliché's niet zo goed zijn afgedrukt als in de originele uitgave.

Het is een aardig en vooral handig boekje, zowel voor de beginnende als voor de gevorderde vogelwaarnemer, als aanvulling bij de overige determineerboeken.

Het is te hopen, dat ook het 2e deeltje nog in Nederland zal verschijnen.

Met een hartelijk woord van dank sluit de voorzitter de vergadering.

te Heerlen, woensdag 14 mei 1958.

Br. Arnoud vertelt het een en ander over de bouw van hooiwagens schorpioenen en spinnen en geeft in grote trekken hun verschillen weer. Verder wijst hij er op, dat overal natuurschoon verdwijnt of dreigt te verdwijnen, zo o.a. in het stroomgebied van de Roode beek door omlegging en te Heerlen in de buurt van de Caumerbeek, waar een poeltje, waarin verschillende salamanders voorkomen, gedempt werd. Tenslotte deelt hij mede de Zwarte Specht te hebben waargenomen en wel op 23 april — op het gehoor — in de omgeving van Heihof en op 30 april zag hij de vogel rond vliegen komende van de hei links van de Rimbürgerweg, ongeveer 10 minuten gaans van Abdissenhof - Brunssum. Hierop vermeldt de heer Bult een groot aantal interessante waarnemingen van vogels en belooft hierop later te zullen terugkomen. Dr. Dijkstra vertelt over het bezoek van een chauffeur van een vrachtwagen, welke hem vol trots een paddestoel liet zien, die groeide in de sponning van de voorruit. Het merkwaardige is, dat deze gedurende 5 of 6 jaar, ieder jaar omstreeks dezelfde tijd, te voorschijn komt. Het mycelium moet dus minstens even oud zijn en een minimum aan eisen stellen, bestendig zijn tegen benzinedampen en grote temperatuurschommelingen kunnen verdragen.

NIEUWS UIT VENLO EN OMGEVING.

De heer A. J. Pijpers schrijft ons:

Op 1 juni van dit jaar werd bij het Zwarte-water bij Venlo een ringslang gevangen, een mooi, groot, volwassen exemplaar van $\pm$ een meter lang.

Daar de ringslang in Limburg zeker niet algemeen is, vermelden wij dit.

Wie kent nog andere goed geconstateerde vondsten uit Limburg?

Ook naar de adder en de gladde slang zijn wij in dit opzicht nieuwsgierig. Wij weten, dat beide soorten in Limburg voorkomen, maar uitgebreider kennis is zeer wenselijk. Ik zelf ken enkele vangsten van de gladde slang bij Kessel en bij Sevenum.

FORAMINIFERA FROM THE CRETACEOUS OF LIMBURG, NETHERLANDS. XXXIV.

ON SOME LAGENIDAE OCCURRING IN THE KUNRADE CHALK, SUGGESTING A DANO-PALEOCENE AGE OF THAT CHALK.

by J. HOFKER

In the Kunrade Chalk, which is found resting on the Hervian or on Upped Mb in a large area from the neighbourhood of Kunrade till the surroundings of Geleen, we find many typically reworked species deriving from the Lower Md in the Southern part of the area, and, at its top, in the Northern part, even reworked specimens from the Upper Md and Me; moreover, in the North-Western part (neighbourhood of Geleen) it is covered by typical Lower Paleocene.

This occurrence of reworked specimens of many of the commoner species only found from the Lower Md on, already suggests an age of the Kunrade Chalk younger than that formation. To determine that age planctonic forms cannot be used, since in none of the hundreds of samples of typical Kunrade Chalk planctonic forms were found. The Kunrade Chalk, however, is rich in *Lagenidae* and *Polymorphinidae*, of which the author here some *Lagenidae* will publish which show some data for determination of its age.

1. *Astacolus gryi* Brotzen (1948, Sver. geol. Unders., C, 493, p. 44, pl. 7, fig. 6).

Typical specimens of this species, showing the characteristic elongate test with later chambers somewhat uncoiling and longitudinal costae especially distinct near the sutures and the coiled part, fainter at the end of the test, were found as well as in the type-locality, Kunderberg, as in many other localities. Often several specimens were detected in a single sample.

The species was described by Brotzen from the Lower Paleocene of Sweden, and recently was mentioned by Pozaryska as well from the Danian as from the Lower Paleocene of Poland (Palaeontologia Polonica, No. 8, 1957, p. 99, pl. 19, fig. 1). The specimens do not differ in any character from those described by Brotzen and Pozaryska. Never the species was found in the Maestrichtian.

2. *Robulus discus* Brotzen (l.c., p. 42, pl. 7, fig. 3-5). *Robulus discus* is typical for